

ЛЬНИЦЬКИЙ ДЕНИС,

*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

ХОМЕНКО ОЛЬГА,

*кандидат економічних наук, науковий співробітник Інституту вищої освіти
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

КИТАЙ У ГЛОБАЛЬНОМУ НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: СТРАТЕГІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОРИВУ

У роботі досліджується взаємозв'язок систем науки і освіти, роль наднаціональних, державних, приватних науково-освітніх інституцій у стратегіях соціально-економічного розвитку КНР у контексті глобалізації економіки знань. На основі ідентифікації національних планів та програм розвитку визначено три етапи розвитку систем освіти, науки та технологій. Ураховано значення системи захисту прав інтелектуальної власності в реалізації науково-освітніх стратегій Китаю.

Ключові слова: науково-освітній простір; Китай; реформи; економіка знань; інтелектуальна власність.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. В умовах розвитку економіки знань науково-освітній простір стає ресурсною основою для забезпечення високого конкурентного статусу країн на основі ефективної реалізації інтелектуального капіталу, людського, науково-технологічного, фінансового потенціалу. На сьогодні однією з країн, які активно формують та ефективно реалізують інноваційний потенціал в економічному розвитку, є Китайська Народна Республіка (далі - КНР), адже держава займає провідні позиції у світі за обсягом та динамікою ВВП, патентною активністю, креативною продукцією, обсягом фінансування науки та освіти й кількістю науково-дослідного персоналу.

Практично всі країни світу залучені до наукових та освітніх відносин, які покликані сприяти взаємному обміну та збагаченню інтелектуальними ресурсами, знаннями та людським капіталом. Цілеспрямовані інвестиції у вищу освіту та проведення наукових досліджень сприяють покращенню міжнародних конкурентних позицій країн у глобальній економіці знань. Вітчизняні науково-освітні інституції можуть скористатися потенціалом розвитку співробітництва з китайськими партнерами, для чого слід краще усвідомлювати стан та стратегії розвитку науково-освітнього простору КНР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У міжнародних наукометричних базах зустрічається досить значна кількість досліджень питань розвитку освіти та науки в Китаї. Одним із наших спостережень є домінування праць саме авторів китайського походження, навіть у випадках, коли вони представляють некітайські інституції. Серед останніх слід виокремити публікації, присвячені окремим аспектам теми нашого дослідження. Ряд досліджень присвячені зайнятості на ринку праці випускників університетів [16]. Активно вивчаються причини незакінченості професійної освіти [38], корупції в отриманні доступу до вищої освіти [19]. Значним є прошарок праць індійських дослідників розвитку систем науки та освіти Китаю [37]. Відносно давно досліджуються питання інтернаціоналізації вищої ос-

віти та її використання для розвитку місцевих університетів [25]. Значна увага звертається на розвиток міжнародних відносин університетів Китаю з метою обміну знаннями [17]. Фінансове забезпечення та перші результати науково-освітніх реформ КНР розкрито в ранніх працях [11]. Основний акцент у розвитку науково-освітнього простору КНР робиться на внутрішні реформи та реалізацію стратегій. Тому питанням розвитку співробітництва між університетами та підприємствами присвячені більш ранні праці [36]. Однак оцінка та аналіз університетсько-промислового співробітництва зберігають свою актуальність, особливо коли йдеться про НДДКР [8]. Наукові дослідження китайських авторів мають виражену галузеву специфіку, але завдяки великій кількості праць забезпечується охоплення практично всіх сфер [20]. Вітчизняні дослідники майже не приділяють окремої уваги дослідженням питань розвитку систем науки та освіти Китаю, лише побічно торкаючись цієї проблематики в більш комплексних дослідженнях [1]. При цьому деякі дослідники все ж розглядають окремі аспекти предмету нашого дослідження, зокрема, у своїх роботах останніх років це роблять Л. Л. Антонюк, С. В. Гала, Д. П. Єфремов, І. С. Каленюк, В. О. Кіктенко, С. І. Луньов, О. А. Саприкін, О. Д. Федотова, Н. А. Яровицька та інші.

Метою дослідження є ідентифікація ключових чинників та стратегій формування глобального конкурентного лідерства КНР на основі ефективного використання національного інноваційного та інтелектуального потенціалу держави. Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких завдань:

- розкрити взаємозв'язок систем науки та освіти та особливості його реалізації в КНР;
- визначити роль окремих інституцій у розвитку систем науки та освіти КНР та використовуваних моделей досягнення поставлених цілей;
- ідентифікувати основні стратегії, програми, плани розвитку національної економіки знань у контексті її глобалізації;
- вивчити підґрунтя досягнення довгострокових цілей;

- визначити роль системи захисту прав інтелектуальної власності в реалізації науково-освітніх стратегій КНР.

Виклад основного матеріалу. У 1970-80-і Світовий банк, МВФ наголошували на доцільності зменшення фінансування вищої освіти в країнах Африки та інших країнах, що розвиваються, та спрямування коштів на фінансування базової освіти, яка принесе більше прибутку (26 % для базової освіти на відміну від 13 % у вищій освіті) [7; 13]. Унаслідок цього змінили пріоритети витрачання коштів не лише бюджети країн, але й приватні донори, що спрямували їх у початкову та середню освіту. За два десятиліття такого знехвалення найбільше постраждали гуманітарні та соціальні науки, які розглядалися як недружні до ринку, а тому неважливі [15]. Така тривала діяльність, що призвела до втрати власних кваліфікованих працівників та їхніх знань і потрапляння в залежність від міжнародних джерел фінансування вищої освіти, в Африці в сукупності з культурною революцією в Китаї додали підстав для майбутніх глобальних асиметрій на десятиліття. За словами Федерічі, відбулася інтелектуальна реколонізація [7]. У результаті маємо зменшення епістемологічного різноманіття та домінування монокультури знань, наприклад, щодо глобалізації [14].

Тут слід згадати сумний досвід китайської культурної революції, коли після 1949 року практично всіх працівників вищої школи було направлено на підвищення політичної кваліфікації в сільську місцевість, створено багато нових, а потім закрито половину університетів. За 30 років такої реформи були втрачені не лише університети як інституції вищої освіти, але й нівелювалося соціальне позиціонування викладачів та дослідників, а країна втратила цілі покоління, що залишилися без освіти [26].

Усвідомивши негативні наслідки втрати вищої освіти для економічного розвитку, окремі країни вдалися

до реформування та зміни ставлення до національних систем науки та освіти. Починаючи з 1978 року, голова Всекитайського комітету Народної політичної консультативної ради Ден Сяопін визначає ключовим рушієм політики економічних реформ освіту, науку й техніку, тому першочергові трансформації розпочалися саме в цих сферах [28]. Зростаюча роль КНР в умовах глобалізації світової економіки забезпечується не лише чіткими пріоритетами, але й ефективною реалізацією економічної політики держави, в основу якої покладено концепції економіки знань, сталого розвитку та третьої промислової революції.

На основі аналізу політики уряду КНР щодо реформування систем освіти, науки та технологій нами визначено основні **етапи трансформацій** за критерієм реалізації інноваційного потенціалу національного інтелектуального капіталу. Наприкінці 1980-х третинний сектор економіки, що включає освіту та дослідження, перевершив первинний за часткою у ВВП, а на межі тисячоліть наблизився до вторинного. Саме в 1978 році в Китаї розпочалася друга реформа системи освіти, у т. ч. вищої, результати якої дали можливість суттєво змінити структуру економіки. Таким чином, можна виокремити **перший етап** (1975-1994 рр.), який характеризується (табл. 1):

- початком трансформацій та системними реформами й визначенням національних пріоритетів та практики планування розвитку науки, освіти і технологій (Національний план розвитку науки і техніки 1978-1985);

- економічною модернізацією сільського господарства та індустріалізацією (Десятирічний план розвитку народного господарства 1976-1985; Програма сприяння розвитку сільського господарства на основі інновацій "Іскра");

- формуванням національної інноваційної системи на основі ринкового механізму, переходом від стратегії запозичення інновацій до створення власних (Держав-

Таблиця 1. - Ключові інвестиції КНР у розвиток науково-освітньої сфери

Етап реформ, роки	Стратегії, програми і плани розвитку	Обсяги інвестицій, % ВВП
<i>Перший етап</i> 1978-1994	Плановий звіт роботи Академії наук Китайської Народної Республіки; Національний план розвитку науки і техніки 1978-1985; Десятирічний план розвитку народного господарства 1976-1985; П'ятий п'ятирічний план розвитку КНР 1976-1980; Шостий п'ятирічний план розвитку КНР 1981-1985 рр.; План рішення пріоритетних науково-технічних проблем державного значення «Штурмовий план»; Програма сприяння розвитку сільського господарства на основі інновацій «Іскра»; Державний план пріоритетного впровадження науково-технічних досягнень; Науково-технічна програма соціального розвитку; Державна програма високотехнологічних НДДКР (Програма 863); Програма розвитку науки і технологій «Факел»; Науково-технічна програма фундаментальних наукових досліджень.	3,48
<i>Другий етап</i> 1995-2005	Програма інновацій знань Китайської академії наук; План активізації освітньої модернізації у XXI ст.; Державна програма фундаментальних досліджень і розвитку (Програма 973); Національний науковий фонд підтримки обдарованих молодих науковців; Державна програма високотехнологічних НДДКР (Програма 863); Програми створення університетів світового класу (Програма 211 та 985).	3,90
<i>Третій етап</i> 2006-до сьогодні	Одинадцятий п'ятирічний план розвитку КНР, 2006-2010 рр.; Середньо- та довгострокова стратегія розвитку науки і техніки 2006-2020 рр.; План прискорення розвитку «стратегічно нових галузей промисловості»; Дванадцятий п'ятирічний план розвитку КНР 2011-2015 рр.; Стратегія «Китай 2030»; Дорожня карта розвитку науки і технологій до 2050 року.	6,70*

*- прогнозне значення до 2050 року, у 2013 році сукупні витрати на освіту та науку склали 6,26 % ВВП

Джерело: складено авторами на основі [4].

на програма високотехнологічних досліджень та розробок "863", План рішення пріоритетних науково-технічних проблем державного значення "Штурмовий план"; Програма розвитку науки і технологій "Факел").

Саме завдяки реалізації наведених вище планів та програм у КНР утворився перший університетський інкубатор (1987), а у 2000 їх було вже 110, науково-технологічний центр (1988), науково-технологічний дослідницький парк (1989) [28]. Основними цілями реформ було створення горизонтальних взаємозв'язків університетів між собою, а також із підприємствами; залучення університетських досліджень та викладання до проблем реального світу; реформування системи фінансування НДДКР; створення спеціалізованих дослідницьких лабораторій [18]. У результаті університети почали відігравати значну роль у технологічних інноваціях та їх трансфері двома основними **моделями**: 1) формальних зв'язків університетів та підприємств; 2) неформальних зв'язків університетських дослідників та представників підприємств.

Другий етап (1995-2005 рр.) характеризувався поглибленням реформ і реалізацією інноваційного потен-

ціалу на основі програм та проектів розвитку науки, освіти і техніки шляхом:

- збільшення фінансування (Програма фундаментальних досліджень і розвитку "973");
- формуванням університетів світового класу (Програми створення університетів світового класу "985" та "211") як точок зростання;
- інтеграцією національної інноваційної системи в глобальну.

У рамках "Програми 985" надана підтримка 39 провідним¹ університетам КНР, які отримували фінансові інвестиції від центрального та місцевого урядів у три етапи: 1999-2003, 2004-2010, 2011-2015. При цьому особлива увага надається 9 університетам світового класу (їх називають "Китайська ліга плюща") [5]. Однак заплановано, що решта 30 університетів досягнуть рівня світового класу. Загальна фінансова підтримка з боку центрального уряду становить близько 9 млрд дол. США, а більше половини інвестованих коштів у рамках "Програми 985" направлені в 9 провідних університетів світового класу (табл. 2). Програма "211" орієнтована на розвиток 112 університетів.

Таблиця 2. - Фінансування університетів КНР у рамках "Програми 985" та їхні позиції у світових рейтингах ВНЗ

Фази фінансування та рейтинги ВНЗ	фінансування, млрд юанів			позиції у світових рейтингах ВНЗ							
	перша фаза 1999-2003	друга фаза 2004-2010	третя фаза 2011-2015	QS		Times Higher Education		Webometrics		SIR World Ranking	
				2010	2015	2010	2015	2010	2015	2010	2015
Пекінський університет	1,8	0,9	4	47	57	37	48	271	47	48	30
Університет Цинхуа	1,8	0,9	4	54	47	58	49	317	49	9	11
Університет Фудань	1,2	0,6	2,6	105	71	-	193	-	178	111	87
Шанхайський університет Цзяо Тун	1,2	0,6	2,6	151	104	-	276-300	492	83	28	23
Нанкінський університет	1,2	0,6	2,6	177	162	120	251-275	-	267	141	139
Університет Чжецзян	1,4	0,7	2,64	218	144	197	301-350	471	65	12	15
Університет науки і техніки Китаю	0,9	0,6	1,8	154	147	49	201-225	-	210	-	143
Сицзянський університет Цзяо Тун	0,9	0,6	1,5	401-450	379	-	-	-	226	100	99
Харбінський технологічний інститут	1	0	0	-	481-490	-	-	-	351	51	36
Разом	11,4	5,5	21,74	-	-	-	-	-	-	-	-

Джерело: складено авторами на основі [13; 25; 26; 30; 33].

Упровадження "Програми 985" сприяло підвищенню міжнародної конкурентоспроможності провідних університетів Китаю. Так, у період із 2010 до 2015 року китайські університети "ліги плюща" покращили позиції серед світових ВНЗ-лідерів за версіями авторитетних міжнародних рейтингів. У ході реалізації другого етапу реформ у сфері освіти і науки китайські університети "ліги плюща" отримали автономію в прийнятті рішень щодо посилення конкурентних позицій на національному та міжнародному рівнях. У цілому Програми "211" та "985" сприяли створенню культури високоякісної освіти й усвідомленню умов міжнародної конкуренції та конкурентоспроможності китайських університетів. Провідні університети відіграють усе більшу роль як в оновленні системи вищої освіти в цілому, так і в проведенні соціально-економічної реформи КНР.

Основою **третього етапу** (2006 р. - до сьогодні) стали реформи та зростання обсягів інвестицій для досягнення глобального інноваційного лідерства та становлення інноваційної нації через ефективну реалізацію інноваційного потенціалу у високо-, середньо-

та низькотехнологічних галузях, що закладено в таких стратегіях:

- "Стратегія розвитку науки і техніки 2006-2020 рр.";
- "Середньо- та довгострокова стратегія реформ освіти і розвитку 2010-2020";
- "Дванадцятий п'ятирічний план розвитку КНР 2011-2015 рр.";
- Стратегія "Китай 2030";
- "Дорожня карта розвитку науки і технологій до 2050 року".

Ці стратегії покладено в основу розвитку сучасного національного науково-освітнього простору та формування глобального лідерства КНР за рахунок реалізації інноваційного потенціалу. Більш того, стратегії узгоджу-

¹ З 2491 університету КНР. При цьому ці 39 університетів розташовані переважно в північно-східному, приморському, центральному та південному регіонах, адже реформи 1978 року було направлено на розвиток саме цієї частини території КНР, яка за адміністративно-територіальним устроєм складається з 34 провінцій.

ються не лише з національними інтересами, але із всесвітньо визнаними пріоритетами провідних міжнародних організацій, зокрема із стратегіями ЮНЕСКО, ОЕСР, Світового банку (рис. 1). Центральне місце роз-

витку науково-освітнього простору КНР займають університети, як з'єднуюча ланка між виробниками та користувачами інновацій, нових знань.

Національний вимір (урядові та галузеві інституції)

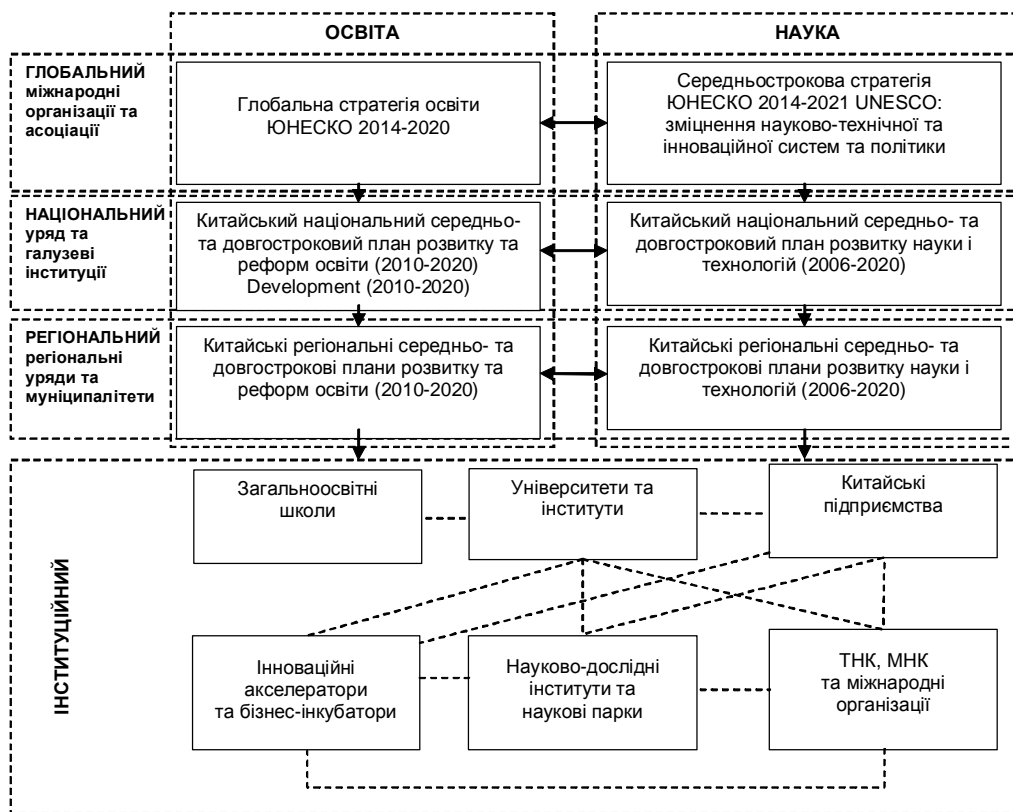

Рис. 1. Виміри науково-освітнього простору КНР.

Джерело: складено авторами.

включає не лише органи державної влади, але інституції фінансування, які відіграють важливу роль у підтримці та стимулюванні розвитку науково-освітнього простору КНР. Основними з них є Центральний уряд, галузеві міністерства та відомства, Китайська академія наук, Китайський фонд розвитку досліджень, Національний дослідницький центр науки і технологій, Національний фонд природничих наук, Фонд розвитку високотехнологічних малих підприємств, Національний офіс інтелектуальної власності, Асоціація зон техніко-економічного розвитку, Державна консультативна група з науки і технологій, Китайський фонд розвитку освіти, Китайський фонд розвитку освіти в сільській місцевості, Американсько-китайський фонд освіти.

Невід'ємною складовою розвитку науково-освітнього простору є витрати на науку, технології та освіту. Так, варто зазначити, що в порівнянні із США, Японією, країнами ЄС середньорічні темпи приросту витрат (у доларах) на науку та освіту в Китаї є доволі високими - відповідно 13,9 % та 34,3 % (табл. 3). Для порівняння ці показники в США - 1,85 % і 1,40 %, у Японії - 3,19 % і -3,9 %, в країнах ЄС - 1,79 % і -1,18 %. У цілому провідні країни в умовах тиску наслідків світової фінансової кризи дещо зменшили обсяги витрат на освіту, але витрати на науку скрізь зросли. За обсягом та часткою витрат на науку у ВВП Україна поступається не лише найбільш розвиненим країнам, але й окремим країнам, що розвиваються, зокрема КНР. Одночасно частка витрат на освіту у ВВП в Україні відповідає рівню розвинених країн, хоча їх обсяги є низькими.

У цілому реформи освіти і науки КНР характеризуються системністю й послідовністю з використанням ефективних інструментів їх реалізації, а саме:

- урядових програм (довгострокових та середньострокових національних стратегій та стратегій інноваційного розвитку провінцій, галузеві п'ятирічні плани);
- територіальних об'єднань (зони техніко-економічного розвитку, спеціальні економічні зони, мегакластери);
- фінансових (надання цільових грантів вищим навчальним закладам, податкових пільг, преференцій, податкових кредитів наукоємним підприємствам у спеціальних зонах та експортно-орієнтованим підприємствам).

Очікується, що місією розвитку системи вищої освіти Китаю на найближче десятиліття буде пріоритет удосконалення якості вищої освіти (якості підготовки студентів, якості проведення досліджень та суспільних послуг) після завершення попереднього періоду, протягом якого основні зусилля були спрямовані на швидку експансію вищої освіти в країні [13].

Наші дослідження позицій країн у глобальному науково-освітньому просторі на основі побудови конкурентних карт дозволили виявити місце КНР та її окремих провінцій (табл. 4). У цілому дані Всесвітнього економічного форуму свідчать про переважно сильні конкурентні позиції КНР та її окремих провінцій, що є результатом реалізації тривалих зусиль, кінцевою метою яких є завоювання та утримання лідерських позицій.

Таблиця 3. - Динаміка науково-освітніх витрат основних економік світу

Країна		Витрати на освіту		Витрати на науку		ВВП на душу населення, дол. США
		млрд дол. США	Частка ВВП	млрд дол. США	частка ВВП	
США	2010	1133,0	7,8	410,1	1,76	47644
	2011	1183,0	7,8	420,1	1,84	49055
	2012	1165,0	7,2	419,7	1,98	50880
	2013	-	-	433,4	2,73	52220
ЄС	2010	948,2	5,8	308,6	1,84	32185
	2011	937,0	5,3	320,5	1,88	34710
	2012	882,9	5,3	325,7	1,92	32629
	2013	-	-	325,5	1,91	33916
Японія	2010	207,7	3,78	140,6	3,25	43151
	2011	222,9	3,78	145,5	3,38	46311
	2012	229,5	3,85	146,3	3,34	46838
	2013	188,4	3,82	154,5	3,47	38793
КНР	2010	208,2	3,35	213,0	1,76	4375
	2011	287,5	3,93	243,0	1,84	5345
	2012	375,7	4,28	282,4	1,98	6070
	2013	-	-	317,8	2,08	6726
Україна	2010	11,4	8,38	1,6	0,01	2962
	2011	10,1	6,15	2,86	0,02	3568
	2012	12,3	6,66	1,42	0,01	3872
	2013	-	-	1,18	0,01	4073

Джерело: складено авторами на основі [23; 35; 31; 29; 34; 1].

Таблиця 4. - Ринкові позиції Китаю у глобальному науково-освітньому просторі у 2006-2015 роках

Базовий показник аналізу ринкової частки	КНР	Тайвань	Гонконг
якість захисту прав інтелектуальної власності	покращення сильної конкурентної позиції	швидке погіршення сильної конкурентної позиції	швидке погіршення сильної конкурентної позиції
якість університетсько-промислового співробітництва у НДДКР	швидке погіршення сильної конкурентної позиції	швидке погіршення сильної конкурентної позиції	швидке погіршення сильної конкурентної позиції
якість вищої освіти та підготовки	покращення сильної конкурентної позиції	швидке погіршення сильної конкурентної позиції	швидке погіршення сильної конкурентної позиції

Джерело: складено авторами за [32].

Інтелектуальний вимір розвитку КНР

Разом із реформуванням систем вищої освіти та розвитком інноваційної політики, залученням прямих іноземних інвестицій у КНР набули актуальності питання регламентування в законодавстві щодо захисту прав інтелектуальної власності (далі - ПІВ). З 1980 до 2001 року Китай приєднався до основних конвенцій щодо захисту інтелектуальної власності, вступив до ВОІВ та розбудував інституції, основною з яких є створений у 1980 році Патентний офіс Китаю, що в 1998 році перетворено на Державний офіс з інтелектуальної власності, кульмінацією чого стало приєднання до СОТ та підписання ТРІПС [3]. У 1985 році розпочалася реформа системи захисту ПІВ. Був прийнятий перший закон КНР, за яким винахідники отримували можливість патентувати свої винаходи та отримувати плату за використання ПІВ. Законодавство двічі переглядалося (у 1992 та 2000 роках) з метою приведення у відповідність із міжнародними нормами. Після вступу Китаю до СОТ у 2001 році національна система захисту ПІВ потрапила під додаткову модернізацію, що сприяло різкому зростанню патентної активності в науково-дослідній сфері.

У 2010 році була прийнята Національна стратегія розвитку патентної системи на 2011-2020 рр., метою якої стала тісна інтеграція патентної системи з довгостроковими цілями економічного й соціального розвитку КНР. Важливим елементом системи інтелектуальної власності є технологічні стандарти, наприклад, у

2003 році урядом Китаю були введені національні стандарти телекомунікацій. Для стимулювання політики стандартизації китайських технологій та ендегенного інноваційного розвитку уряд Китаю створив розгалужену мережу національних агентств стандартизації, які призначені для м'якої трансформації інноваційної системи після вступу до СОТ.

У 2014 році Китай увійшов у трійку лідерів за кількістю поданих заяв у рамках угоди про патентну кооперацію - 11,9 % у світі, поступаючись лише США (26,7 %) та Японії (19,8 %) [36]. Загальна кількість патентів у китайському офісі зростає швидкими темпами, у порівнянні з 2013 р. їх кількість у 2014 р. збільшилася на 26,4 %, та склала 825136 од., що відповідає першому місцю у світі, друге - США, третє - Японія. Такий стан засвідчує успішність стратегії абсорбції іноземних знань національною інноваційною системою. За кількістю патентів резидентів КНР у 2014 році посідає третє місце, перші позиції займає Південна Корея, Японія [36].

Попри те, що більшість патентів, що видаються в Китаї, можна віднести до середніх технологій, країна більш ніж на 50 % залежна від іноземних технологій у більшості з галузей [12]. Однак країна наполегливо працює над усуненням такого стану. Значні інвестиції у розвиток освіти та науки приносять певні результати. Наприклад, комерціалізуючи інвестиції у сфері нанотехнологій, китайські компанії створили нанокластери та Нанометричний технологічний центр, що є вдалим при-

кладом інституційного підприємництва у сфері ПІВ і покликаний захистити результати цих інвестицій [15]. У цілому ендogenous інституційні підприємці (наприклад, центральний та місцеві уряди) та екogenous інституційні підприємці (наприклад, СОТ, ВОІВ, ТНК) відіграють особливо активну роль у формуванні та розвитку культури захисту ПІВ у країнах, що розвиваються [22].

Разом із тим, дослідники наголошують, що на практиці захист ПІВ у КНР значно відстає від рівня розвинених країн. Слабку систему захисту ПІВ обумовлюють

цілий ряд чинників інституційного середовища (табл. 5). Багато дослідників сходяться на тому, що культурні витоки низького практичного захисту ПІВ можна подолати передусім завдяки використанню освітніх інструментів, удосконаленню соціально-культурних інституцій, підвищенню кваліфікації робочої сили та персоналу, удосконаленню функціонування політичних інституцій [3]. Таким чином, політика розвитку системи захисту ПІВ у країнах, що розвиваються, має передбачати відповідний освітній вимір.

Таблиця 5. - Чинники слабого інституційного середовища захисту ПІВ у Китаї

Правові інституції	Економічні інституції	Соціально-культурні інституції	Політичні інституції
Незріла правова система ПІВ	Короткий період розвитку приватного сектора	Етап трансформацій	Історична система державної власності
Брак координації	Брак місцевих інновацій	Традиційні культурні цінності	Брак внутрішніх стимулів до інновацій
Змішані мотиви суддів у суперечливому законодавстві	Запекла та недоброчесна конкуренція	Низька громадська свідомість	Політика розподілу фінансування
Неадекватний персонал	Агресивний економічний розвиток		Національна інноваційна політика
	Нерегульовані ринки		Місцевий протекціонізм
	Низькокваліфікована робоча сила		

Джерело: складено авторами за [3].

Разом із патентною активністю важливим результатом наукової творчості є кількість цитувань міжнародних публікацій. КНР у 2013 році посіла друге місце за кількістю цитованих публікацій після США. Частка країни у світовому обсязі наукових публікацій складає 16,58 %, а в регіональному - 51,76 %. Аналіз динаміки публікацій КНР у провідних журналах за період 1996-

2013 рр. виявив середньорічне зростання кількості публікацій у 18,9 %; найбільший стрибок зростання відбувся наприкінці другого етапу трансформацій систем освіти, науки та технологій у 2005 році (температура приросту 49 % порівняно з 2004), а у 2013 році частка КНР у світовому обсязі публікацій склала 15,7 %, що в 6,5 рази більше, ніж у 1996 році (рис. 2).

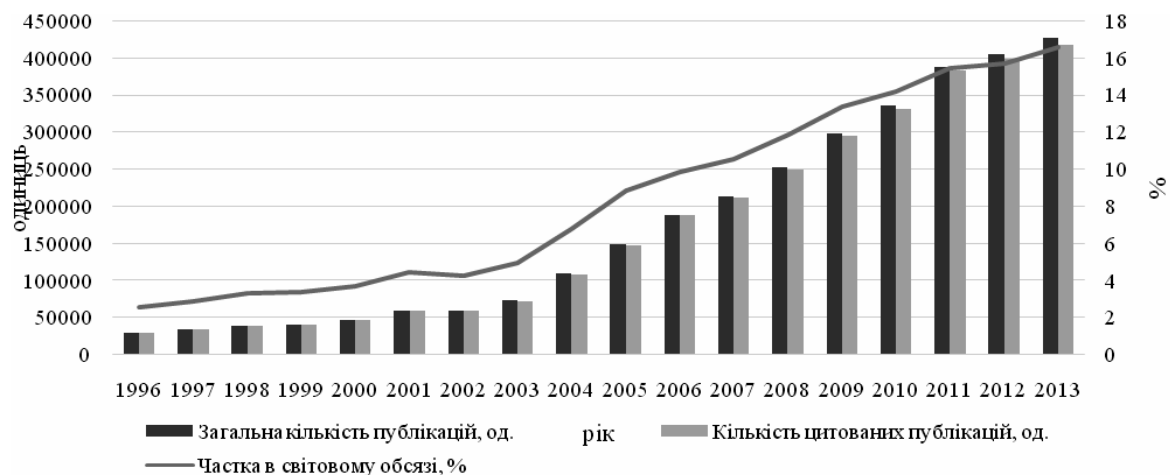

Рис. 2. Динаміка міжнародних наукових публікацій КНР.

Джерело: складено автором на основі даних [6].

Кількість цитованих документів у 2013 році становила 416292 публікацій, або 97,7 % від загальної кількості публікацій. Доробок китайських авторів має особливу галузеву структуру. Так, у 2013 році найбільша кількість публікацій у розрізі галузей знань припадає на машинобудування (74599 од.; 19,9 % від загальної кількості публікацій), матеріалознавство (60613; 16,2 %), медицину (32587; 8,7 %), фізику і астрономію (31087; 8,3 %), хімію (30475; 8,2 %), біохімію й генну інженерію (28987; 7,8 %), комп'ютерні науки (25155; 6,7 %).

Аналізуючи науково-освітній потенціал КНР, варто виходити з єдності його складових: сукупності фінансових, людських, науково-технологічних, інформаційних

ресурсів. Тому забезпечення належного фінансування досліджень і розробок є одним із ключових пріоритетів національної політики у сфері інновацій. Так, урядом Китаю заплановано збільшити витрати на НДДКР до 2,5 % ВВП до 2020 року, на сьогодні ця цифра складає 1,8 % ВВП. Частка у світовому обсязі витрат на НДДКР у 2013 році складає 14,7 %, що на 10 в. п. вище порівняно з 2012 роком, наприклад, частка США - 28,3 %, але розрив із кожним роком скорочується на 2,2 %, схожа тенденція спостерігається в Японії: частка у 2013 році - 10,8 % (у 2012 - 11,1 %) [24].

Основним компонентом у фінансуванні системи освіти є диверсифіковані державні інвестиції. У 2013 році

загальні інвестиції в освітні установи всіх типів склали 4132,45 млрд юанів (676,34 млрд дол. США), із яких 1121,65 млрд юанів (180,27 млрд дол. США), або 26,7 %, - кошти Центрального уряду та 2680,07 млрд юанів (438,63 млрд дол. США), або 73,3 %, - кошти місцевих урядів та неурядові кошти на освіту.

Найважливішим результатом науково-освітньої діяльності є реалізація інновацій, ключовими джерелами фінансування яких у КНР виступають держава, бізнес та вища освіта. У 2012 році інноваційні витрати Китаю покривалися бізнесом на 76,15 %, інституціями вищої освіти - на 7,58 %, державою - на 16,3 %. Хоча приватний сектор 96 % ресурсів спрямовує на фінансування експериментальних досліджень, але найбільшу частку витрат на фінансування прикладних досліджень несе держава - 31,05 % від загального обсягу інвестицій у прикладні дослідження, на фундаментальну науку - заклади вищої освіти (35,3 % від загальних витрат на фундаментальну науку) [29]. Фінансова база КНР значним чином спирається на схильність громадян та компаній до заощаджень, яка, за даними Світового банку, з 1980 року в 1,5 раза перевищує рівень розвинених країн, а з 2000 року - більш ніж удвічі [21].

Постійно зростає частка дослідників та науковців у структурі зайнятості. У порівнянні з 2007 роком у 2013 році чисельність науково-дослідного персоналу повної зайнятості збільшилась на 47,2 %. Варто зазначити, що кількість дослідників у прикладній науці зростає швидшими темпами, ніж чисельність науковців у фундаментальних дослідженнях. Так, середньорічне зростання кількості дослідників у НДДКР з 2007 по 2013 рр. становило 13,3 %, а на 1 тис. зайнятих у 2012 році припадає 4 дослідники. Найбільша частка науково-технічного персоналу (87 %) задіяна в інженерних науках, 6 % припадає на природничі науки, 5 % - на медицину, на соціально-гуманітарні науки - 3,8 % та 2 % - на аграрні науки [29].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Зростання кількості наукових праць, патентів, наукових працівників, покращення конкурентних позицій університетів КНР у провідних світових рейтингах, рейтингах країни на світових ринках науково-освітніх послуг та інших показників діяльності університетів є результатом цілеспрямованих зусиль як держави та університетів, так і розвитку співробітництва університетів із підприємствами та іншими інституціями науково-освітнього простору на національному та міжнародному рівнях. Аналіз реалізації завдань, програм та планів дав можливість ідентифікувати такі основні етапи розвитку систем освіти, науки та технологій:

- 1-й (1975-1994 рр.) - період початку трансформації та системних реформ і визначення в національних масштабах пріоритетності розвитку науки, освіти й технологій та стратегії створення власних інновацій;

- 2-й (1995-2005 рр.) - період поглиблення реформ, формування точок зростання, забезпечення сталого фінансування розвитку науки та освіти, початку інтеграції національної інноваційної системи в глобальну;

- 3-й (2006 р. - до сьогодні) - період закріплення міцних позицій у глобальному науково-освітньому просторі, зростання обсягів фінансування, реформ для досягнення глобального інноваційного лідерства та становлення інноваційної нації через ефективну реалізацію інтелектуального капіталу в окремих галузях.

Державна політика збільшення чисельності та якості людського капіталу, становлення когорти університетів світового класу разом із забезпеченням належного захисту ПІВ приводять до зростання кількості наукових праць та отримання патентів, які забезпечують світові лідерські позиції КНР за цими показниками. Програми та плани регіонального та галузевого розвитку КНР намагаються підвищити ефективність використання інтелектуального потенціалу в інноваційній діяльності шляхом налагодження взаємозв'язку між науково-освітніми інституціями. У найближчому майбутньому можна очікувати на початок імплементації стратегії переходу від високих кількісних показників до якісного розвитку науково-освітнього комплексу КНР.

Успіх КНР в отриманні лідерських позицій у глобальному науково-освітньому просторі спирається на забезпечення довгострокової єдності фінансового, людського, технологічного, знаннєвого ресурсів та стратегії підвищення їх якісних та кількісних показників. Разом із тим, існування проблеми практичної реалізації ПІВ, що має культурні та історичні витоки, невисока, але постійно зростаюча частка населення з вищою освітою, урахування національних пріоритетів у стратегіях соціально-економічного розвитку формують потенціал для майбутнього розвитку.

Отримані результати можуть стати основою для подальших досліджень, зокрема динаміки структури зайнятості, розвитку систем вищої освіти та науки, їх взаємозв'язку між собою та підприємствами. На окрему увагу заслуговують механізми реалізації програм та планів, досвід яких може бути адаптований для реалізації у вітчизняних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочетков В. Деякі результати реалізації інноваційної політики Китаю / В. Кочетков, О. Білявська // Актуальные вопросы и организационно-правовые основы международного сотрудничества в сфере высоких технологий : материалы VIII Международной научно-практической конференции - К. : ГП "Укртехинформ", 2013. - С. 161-167.
2. Наука, технології, інновації [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Cao Q. Insight into weak enforcement of intellectual property rights in China / Q. Cao // Technology in Society. - 2014. - № 38. - Pp. 40-47.
4. China Statistical Yearbooks 1996-2014 [Електронний ресурс] // National Bureau of Statistic of China. - Режим доступу : <http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/>.
5. China's 985 Project Universities [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.cucas.edu.cn/studyinchina/level/985_Project_Universities_4.html.
6. Country Rankings [Електронний ресурс] // The SCImago Journal & Country Rank. - Режим доступу : <http://www.scimagojr.com/>.
7. Federici S. The Recolonization of African Education. In A Thousand Flowers: Social Struggle against Structural Adjustment in African Universities / S. Federici, G. Caffentzis. - Trenton : African World Press, 2000. - 186 p.
8. Fiaz M. An empirical study of university-industry R&D collaboration in China: Implications for technology in society / Muhammad Fiaz // Technology in Society. - 2013. - № 35. - Pp. 191-202.
9. Gide E. The influence of internationalisation of higher education: A China's study / E. Gide, M. Wu, X. Wang // Procedia - Social and Behavioral Sciences. - 2010. - № 2. - Pp. 5675-5681.

10. Guanzi S. Building World-Class Universities in China: From the View of National Strategies. Global University Network for Innovation / S. Guanzi / 2012 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.guninetwork.org/resources/he-articles/building-world-class-universities-in-china-from-the-view-of-national-strategie>.
11. Huang C. Organization, programme and structure: an analysis of the Chinese innovation policy framework / [C. Huang, C. Amorim, M. Spinoglio and others] // R&D Management. - 2004. - № 34. - Pp. 367-387.
12. Intellectual property in China: battle of ideas // The Economist. - 2009. - № 391 (8628). - April 25. - P. 68.
13. Kai J. Improving Quality: Core Mission for Developing Higher Education in the "National Medium- and Long-Term Educational Reform and Development Guideline (2010-20)" / J. Kai // Chinese Education and Society. - 2012. - № 3. - Pp. 73-88.
14. Kamola I. Why Global? Diagnosing the Globalization Literature Within a Political Economy of Higher Education / I. Kamola // International Political Sociology. - 2013. - № 7. - Pp. 41-58.
15. Kshetri N. Institutionalization of intellectual property rights in China / N. Kshetri // European Management Journal. - 2009. - № 27. - Pp. 155-164.
16. Li S. China's higher education expansion and unemployment of college graduates / S. Li, J. Whalley, C. Xing // China Economic Review. - 2014. - № 30. - P. 567-582.
17. Li X. Knowledge sharing in China - UK higher education alliances / X. Li, J. Roberts, Y. Yan, H. Tan // International Business Review. - 2014. - № 23. - Pp. 343-355.
18. Liu H. Technology transfer from higher education institutions to industry in China: nature and implications / H. Liu, Y. Jiang // Technovation. - 2001. - № 21. - Pp. 175-188.
19. Liu Q. Corruption in college admissions examinations in China / Q. Liu, Y. Peng // International Journal of Educational Development. - 2015. - № 41. - Pp. 104-111.
20. Liu W. China's global growth in social science research: Uncovering evidence from bibliometric analyses of SSCI publications (1978-2013) / W. Liu, L. Tang, G. Hu, Y. Wang // Journal of Informetrics. - 2015. - № 9. - Pp. 555-569.
21. Ma G. China's high saving rate: myth and reality / G. Ma, W. Yi // Economie internationale. - 2011. - № 122. - Pp. 5-39.
22. Misangyi V. Ending corruption: The interplay among institutional logics, resources, and institutional entrepreneurs / V. Misangyi, G. Weaver, H. Elms // Academy of Management Review. - 2008. - № 33. - Pp. 750-770.
23. National center for Education statistics US [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.nces.ed.gov/>.
24. National Outline for the Medium- and Long-term Scientific and Technological Development Plan (2006-2020) [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.most.gov.cn>.
25. QS World University Rankings 2014/15 Report [Электронный ресурс] // QS World University Rankings. - Режим доступа : <http://www.topuniversities.com/university-rankings/asian-university-rankings/2014>.
26. Ranking Web of Universities (2014/15) [Электронный ресурс] // Webometrics. - Режим доступа : <http://www.webometrics.info/>.
27. Sangaralingam R. China's Transition to a Knowledge Economy / R. Sangaralingam // Journal of Knowledge Economy, Springer Science+Business Media. - 2013. - № 4. - Pp. 473-491.
28. Science, Technology and Patents [Электронный ресурс] // OECD Statistics. - Режим доступа : <http://www.stats.oecd.org/>.
29. SIR World Ranking. (2014/15) [Электронный ресурс] // SCImagoir. - Режим доступа : <http://www.scimagoir.com>.
30. Statistic Yearbooks 2010-2014. [Электронный ресурс] // National Bureau of Statistic of China. - Режим доступа : <http://www.stats.gov.cn>.
31. The Global Competitiveness Index Historical Dataset. [Электронный ресурс] // 2005-2014 World Economic Forum. - Режим доступа : http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx.
32. The Times Higher Education World University Rankings 2014-2015. [Электронный ресурс] // THE. - Режим доступа : <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/>.
33. UNCTAD Statistics. [Электронный ресурс] // UNCTAD. - Режим доступа : <http://www.unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>.
34. UNESCO Institute for Statistics. [Электронный ресурс] // UNESCO. - Режим доступа : <http://www.uis.unesco.org>.
35. WIPO IP Facts and Figures. [Электронный ресурс] // WIPO. - Режим доступа : http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_943_2014.pdf.
36. Wu W. Cultivating Research Universities and Industrial Linkages in China: The Case of Shanghai / Weiping Wu // World Development. - 2007. - № 35. - Pp. 1075-1093.
37. Yeravdekar V. China's Lead in Higher Education: Much to Learn for India / V. Yeravdekar, G. Tiwari // Procedia - Social and Behavioral Sciences. - 2014. - № 157. - Pp. 369-372.
38. Yi H. Exploring the dropout rates and causes of dropout in upper-secondary technical and vocational education and training (TVET) schools in China / [H. Yi, L. Zhang, Y. Yao and others] // International Journal of Educational Development. - 2015. - № 42. - Pp. 115-123.

Ильницкий Денис,

кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана

Хоменко Ольга,

кандидат экономических наук, научный сотрудник Института высшего образования Киевского национального экономического университета имени Вадима Гетьмана

КИТАЙ В ГЛОБАЛЬНОМ НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ: СТРАТЕГИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОРЫВА

В работе исследуется взаимосвязь систем науки и образования, роль наднациональных, государственных, частных научно-образовательных институций в стратегиях социально-экономического развития КНР в контексте глобализации экономики знаний. На основе идентификации национальных планов и программ развития определены три этапа развития систем образования, науки и технологий. Учтено значение системы защиты прав интеллектуальной собственности в реализации научно-образовательных стратегий Китая.

Ключевые слова: научно-образовательное пространство; Китай; реформы; экономика знаний; интеллектуальная собственность.

Ilytsky Denys,

*PhD, Associate Professor of International Economics Department,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

Khomenko Olha,

*PhD, researcher at Institute of Higher Education,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

CHINA IN GLOBAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL AREA: STRATEGIES OF INTELLECTUAL BREAKTHROUGH

The article addresses China as a country which actively creates and effectively exploits the potential of intellectual capital in interests of social and economic development. Aim of the study is to identify key factors and strategies of a global competitive leadership of China on the basis of effective use of national innovation and intellectual potential. Ukrainian scientific and educational institutions can take advantage of potential cooperation with Chinese partners.

Analysis of the objectives, programs and plans made it possible to identify the main stages of development of education, science and technology in China. Becoming conscious of negative effects of the Cultural Revolution, including the loss of higher education for social and economic development, China started reforms of national system of science and education (1-st stage - 1975 - 1994). Priorities of 2-nd stage (1995 - 2005) were deepening reforms, shaping the points of growth, sustainable funding, early integration of national innovation system into global. Securing a strong position in global scientific and educational space, increased funding, reforms for achieving global leadership and becoming innovative nation through effective implementation of intellectual capital in some sectors occurs during 3-rd stage (2006 - present).

Targeted government policies to increase human capital, formation of world-class universities, along with development of IPR protection lead to increase in the number of scientific papers and patents that provide leading international position of China. In the near future China is expected to implement a strategy of transition from quantitative indicators to high quality of scientific and educational complex and improving IPR protection.

Key words: *scientific and educational area; China; reforms; knowledge economy; intellectual property.*

REFERENCES

1. Kochetkov V., Biliavska O. (2013), Some results of the innovation policy of China, *Actual Questions, Organizational and Legal Fundamentals of International Cooperation in the High Technologies Area, Materials of VIII th International Scientific and Practical Conference*, SE "Ukrtechinform", Kyiv, pp. 161-167 (ukr).
2. Science, Technology, Innovation, *The State Service of Statistic of Ukraine*, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (ukr).
3. Cao Q. (2014), Insight into weak enforcement of intellectual property rights in China, *Technology in Society*, Vol. 38, pp. 40-47 (engl).
4. China Statistical Yearbooks (1996-2014), *National Bureau of Statistic of China*, available at: <http://www.stats.gov.cn/english/Statisticaldata/AnnualData/> (engl).
5. China's 985 Project Universities, available at: http://www.cucas.edu.cn/studyinchina/level/985_Project_Universities_4.html (engl).
6. Country Rankings, *The SCImago Journal & Country Rank*, available at: <http://www.scimagojr.com/> (engl).
7. Federici S., Caffentzis G. (2000), The World Bank's African Capacity Building Initiative: A Critique. In *A Thousand Flowers: Social Struggle against Structural Adjustment in African Universities*, African World Press, Trenton, 186 p. (engl).
8. Fiaz M. (2013), An empirical study of university-industry R&D collaboration in China: Implications for technology in society, *Technology in Society*, Vol. 35, Issue 3, pp. 191-202 (engl).
9. Gide E., Wu M., Wang X. (2010), The influence of internationalisation of higher education: A China's study, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 2, Issue 2, pp. 5675-5681 (engl).
10. Guanzi S. (2012), Building World-Class Universities in China: From the View of National Strategies. Global University Network for Innovation, available at: <http://www.guninetwork.org/resources/he-articles/building-world-class-universities-in-china-from-the-view-of-national-strategie> (engl).
11. Huang C., Amorim C., Spinoglio M., Gouveia B., Medina A. (2004), Organization, programme and structure: an analysis of the Chinese innovation policy framework, *R&D Management*, Vol. 34(4), pp. 367-387 (engl).
12. Intellectual property in China: battle of ideas (2009), *The Economist*, Vol. 391(8628), p. 68 (engl).
13. Kai J. (2012), Improving Quality: Core Mission for Developing Higher Education in the "National Medium- and Long-Term Educational Reform and Development Guideline (2010-20)", *Chinese Education and Society*, Vol. 45, No. 3, pp. 73-88 (engl).
14. Kamola I. (2013), Why Global? Diagnosing the Globalization Literature Within a Political Economy of Higher Education, *International Political Sociology*, Vol. 7, pp. 41-58 (engl).
15. Kshetri N. (2009), Institutionalization of intellectual property rights in China, *European Management Journal*, Vol. 27, pp. 155-164 (engl).
16. Li S., Whalley J., Xing C. (2014), China's higher education expansion and unemployment of college graduates, *China Economic Review*, Vol. 30, pp. 567-582 (engl).
17. Li X., Roberts J., Yan, Y. and Tan H. (2014), Knowledge sharing in China-UK higher education alliances, *International Business Review*, Vol. 23, Issue 2, pp. 343-355 (engl).
18. Liu H., Jiang Y. (2001), Technology transfer from higher education institutions to industry in China: nature and implications, *Technovation*, Vol. 21, pp. 175-188 (engl).
19. Liu Q., Peng Y. (2015), Corruption in college admissions examinations in China, *International Journal of Educational Development*, Vol. 41, pp. 104-111 (engl).
20. Liu W., Tang L., Hu G., Wang Y. (2015), China's global growth in social science research: Uncovering evidence from bibliometric analyses of SSCI publications (1978-2013), *Journal of Informetrics*, Vol. 9, Issue 3, pp. 555-569 (engl).

21. Ma G., Yi W. (2011), China's high saving rate: myth and reality, *Economie internationale*, Vol. 122(2), pp. 5-39 (engl).
22. Misangyi V. F., Weaver G. R., Elms H. (2008), Ending corruption: The interplay among institutional logics, resources, and institutional entrepreneurs, *Academy of Management Review*, Vol. 33(3), pp. 750-770 (engl).
23. National center for Education statistics US, available at: <http://www.nces.ed.gov/> (engl).
24. National Outline for the Medium- and Long-term Scientific and Technological Development Plan (2006-2020), available at: <http://www.most.gov.cn> (engl).
25. QS World University Rankings 2014/15 Report, available at: <http://www.topuniversities.com/university-rankings/asian-university-rankings/2014> (engl).
26. Ranking Web of Universities (2014/15), available at: <http://www.webometrics.info/> (engl).
27. Sangaralingam R. (2013), "China's Transition to a Knowledge Economy", *J.Knowl.Econ., Springer Science+Business Media*, Vol. 4, pp. 473-491, DOI 10.1007/s13132-012-0092-9 (engl).
28. Science, Technology and Patents, available at: <http://www.stats.oecd.org/> (engl).
29. SIR World Ranking (2014/15), *SCImagoir*, available at: <http://www.scimagoir.com> (engl).
30. Statistic Yearbooks 2010-2014, *National Bureau of Statistic of China*, available at: <http://www.stats.gov.cn> (engl).
31. The Global Competitiveness Index Historical Dataset (2005-2014), *World Economic Forum*, available at: http://www3.weforum.org/docs/GCR2014-15/GCI_Dataset_2006-07-2014-15.xlsx (engl).
32. The Times Higher Education World University Rankings 2014-2015, available at: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/> (engl).
33. UNCTAD Statistics, *UNCTAD*, available at: <http://www.unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx> (engl).
34. UNESCO Institute for Statistics, *UNESCO*, available at: <http://www.uis.unesco.org> (engl).
35. WIPO IP Facts and Figures (2014), *WIPO*, available at: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_943_2014.pdf (engl).
36. Wu W. (2007), Cultivating Research Universities and Industrial Linkages in China: The Case of Shanghai, *World Development*, Vol. 35, Issue 6, pp. 1075-1093 (engl).
37. Yeravdekar V. R., Tiwari G. (2014), China's Lead in Higher Education: Much to Learn for India, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 157, pp. 369-372 (engl).
38. Yi H., Zhang L., Yao Y., Wang A., Ma Y., Shi Y., Chu J., Loyalka P., Rozelle S. (2015), Exploring the dropout rates and causes of dropout in upper-secondary technical and vocational education and training (TVET) schools in China, *International Journal of Educational Development*, Vol. 42, pp. 115-123 (engl).

© Ільницький Денис, Хоменко Ольга
Надійшла до редакції 27.07.2015

УДК 368.07

КНЕЙСЛЕРОЛЬГА,

доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання і страхування
Тернопільського національного економічного університету

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

У статті досліджено теоретико-прикладні підходи до формування системи управління фінансовими потоками страховика, охарактеризовано методи та етапи фінансового управління страховика, виявлено проблеми та окреслено напрямки їх розв'язання в контексті руху фінансових ресурсів за видами діяльності страхової компанії.

Ключові слова: фінансові потоки; фінансові ресурси; управління фінансовими потоками; страхові резерви; страховий портфель; перестраховування.

Постановка проблеми. Основною метою функціонування страхового ринку є створення ефективно налагодженої системи управління фінансовими потоками страхових компаній, яка дозволить максимізувати результативність обігу фінансових ресурсів, забезпечити їх достатній обсяг у необхідний момент часу та сформувати надійний і стабільний страховий захист. Крім того, прийняття рішень у сфері управління фінансовими потоками має безпосередній вплив на досягнення стратегічних цілей страховика: підвищення добробуту власників, зміцнення конкурентних позицій на ринку, нарощування фінансової стійкості. Від розробки й упровад-

ження адекватних методів управління фінансовими потоками залежать не тільки ритмічність і гарантія забезпечення фінансовими ресурсами страхового захисту, але й фінансова стабільність держави, її сталий економічний розвиток та загальний добробут. У зв'язку з цим актуальності набуває дослідження проблем формування й використання фінансових ресурсів страховика в контексті побудови ефективної системи управління його фінансовими потоками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем, пов'язаних з управлінням фінансовими потоками страховиків, присвятили свої праці такі українські